

Campus Järvsö

**- en rapport om
kompetensförsörjning i
besöksnäringen**

av Åsa Malmström
20160630

Uppdrag Campus Järvsö

För att en destination ska kunna växa tillsammans med sina företag måste det finnas tillgång till rätt kompetens. Rätt personal är en förutsättning för att företagen ska kunna växa – både i närtid och på några års sikt och därför beställde projektet en kartläggning av kompetensförsörjningen i besöksnäringen inom projektets område och förslag på åtgärder och rekommendationer för framtiden.

Under mars-juni 2016 har därför uppdraget varit att kartlägga kompetensbehov och utmaningar för företagarna inom besöksnäringen och Destination Järvsö. Även en inventering av utbildningar som finns idag ingick i uppdraget, kontakt med näringslivet för att undersöka behov av praktikplatser i bristyrken. Uppdraget skulle också visa vad andra destinationer gör för att öka sin kompetens. Framtida internationell samarbetspartner var en viktig del av uppdraget för att kunna lyfta destinationen i framtiden.

Intervjuer har gjorts med företagare i projektområdet, gymnasieskolan, högskolor med utbildningar kopplade till besöksnäringen och nationella aktörer.

Samtidigt som uppdraget pågick gjorde Tillväxtverket en nationell inventering av besöksnäringens kompetensbehov och kartläggning av nationella utbildningar. I samband med att inventeringen presenterades genomfördes ett möte på Tillväxtverket i Stockholm för att diskutera vad projektet kan ta med sig från andra destinationer. Kontakt har också tagits med Visita och deras arbete med kompetensförsörjningen i besöksnäringen.

Samtal har förts med Dalarnas Högskola, Högskolan i Östersund, Campus Sälen, Campus Åre och Älvdalens utbildningscentrum, alla med lång erfarenhet av utbildning för besöksnäringen. Samtal har även förts med högskolan i Gävle, region Gävleborg och Gävle kommun.

För att kartlägga vilka behov som branschen står inför i projektets område har intervjuer gjorts med:

Condis bar och kök, Hotell Järvsöbaden, Orbaden Zip and Climb, Orbaden Brasserie och Bryggeri,

Orbaden Hotell och Spa, Restaurang Alpbyn, Järvsöbacken, Järvsö Bikepark (JBP), Harsa skidanläggning. Möte med Region Gävleborg, Ljusdals kommuns vuxenutbildningschef och studie- och yrkesvägledning, rektorer för Slottegymnasiet, Ljusdals kommuns utbildningschef och Närljus.

Samtal har även förts med två aktörer som tagit initiativ till YH-utbildningar för framtida kompetensförsörjning till besöksnäringen och som ville ha samarbetet med Järvsö.

Framtida kompetensbehov

Sammantaget vittnar företagarna i restaurangnäringen om en stor brist på kockar och personal till restaurangkök. Bristen på kockar och restaurangpersonal gör att näringen inte växer lika fort som de skulle vilja och kvaliteten är svårt att hålla jämn över säsongerna. Flera av aktörerna tar själv in personal och utbildar dem på plats. Aktörerna har olika behov, allt ifrån personal som kan fatsservering och bröllop till barpersonal och kockar som kan a la carte matlagning.

Kritik riktas från företagarna mot gymnasieskolans restaurangprogram som de anser inte ger rätt branchkunskaper. Det finns också en stor oro för attraktiviteten på restaurangprogrammet i Ljusdal. Företagarna vill att programmet ska finnas kvar och vara en viktig del av kompetensförsörjningen i framtiden. Flera företagare hade goda

erfarenheter av praktikanter från yrkesutbildningen i Söderhamn som riktar sig till nyanlända och vill fortsätta samarbetet med Söderhamn. En synpunkt från alla företagare är att gymnasieskolans praktikperioder – oavsett program – måste anpassas bättre efter näringsens behov.

Ett möte mellan gymnasieskolan och aktörer inom besöksnäringen och restaurangnäringen har genomförts för att diskutera hur gymnasieskolan bättre kan anpassa sin utbildning efter branschens behov. Mötet resulterade i att ett samarbete ska inledas mellan Järvsöbacken och barn- och fritidsprogrammet för att informera om möjligheten att arbeta i barnskidskolan och med barnaktiviteter och även möjlighet till praktik. Samtidigt ska en fortsatt dialog hållas om restaurangprogrammets inriktning och attraktivitet och en möjlighet införs för alla elever att välja en individuell kurs med inriktning mot turism på Slottegymnasiet i Ljusdal under 2017. Kursen ska knytas nära de lokala företagarna och även vara placerad utanför gymnasiet - målet är att visa besöksnäringens möjligheter för flera elever. Ett branschråd ska återinföras och företagarna har i sin tur lovat att vara mer aktiva. Gymnasieskolan ska ta med sig frågan om praktikperioder och återkomma.

Besöksnäringen i Järvsö med omnejd spänner över många olika yrken och färdigheter – allt ifrån maskinreparatör i skidbacken till barnskötare till barnverksamheten och kockar. Vad gäller Järvsöbacken visade inventeringen att det finns ett behov av vidareutbildning av personal i akutvård, barnskötare till skidaktiviteter och på sikt ett behov av personal med kompetens för liftar och större maskiner. Fortsatt dialog hålls med vuxenutbildningen för att se vad som kan göras genom existerande utbildningar och möjlighet till distansstudier och bättre information om utbudet. Järvsöbacken AB har själva byggt en framgångsrik modell för säsongsrekrytering med en rekryteringsdag för alla sökande där tjänsterna och verksamheten presenteras och sökande intervjuas med korta intervjuer.

Järvsö bike park (JBP) har funnits i fem år och är en verksamhet i stark tillväxt. Deras största behov är licensierade cykelmekaniker. Idag finns ingen lokal eller nationell utbildning för cykelmekaniker.

Flera av de hotell och restauranger med växande verksamheter i området har behov av en ny personalkategori – chefer i verksamheten. Tidigare låg ansvaret ofta på vd men med växande och utvecklad verksamhet krävs till exempel en restaurangchef, hotellchef eller chef för spaavdelning. Tjänsterna innehåller personalansvar och ekonomiskt ansvar. Flera av aktörerna rekryterar internt för att tillsätta tjänsterna men på sikt måste hänsyn tas till dessa behov för framtida tillväxt.

De företagare som intervjuades lyfte också frågan om en mer generell värds kapsutbildning – alla som möter en besökare är en avsändare för orten. Personalen på bensinmacken och den lokala matvarubutiken möter många besökare – och kan vara första intrycket för många besökare. Det finns också behov av kortare gemensamma utbildningar för att höja kvaliteten generellt på orten vad gäller restaurangekonomi, barista och sommeliérkunskaper.

Under kartläggningen och intervjuerna framkom en brist på och ett behov av certifierade guider för upplevelser utomhus. För att stimulera ett växande utbud av upplevelser och samtidigt behålla kvalitet i upplevelserna bör en guideutbildning arrangeras med fokus på utomhusaktiviteter och säkerhet. För en destination är det viktigt med hög kvalitet och säkerhet i upplevelser.

Behovet av säsongspersonal i besöksnäringen är stort – framförallt på vintern men även på den växande sommarsäsongen. För att kunna rekrytera rätt personal lyfter företagarna fram möjligheten för säsongsjobbare att hitta annan sysselsättning under lågsäsong för att fler ska stanna på orten. Företagarna önskar en kontinuitet för säsongspersonalen. För destinationen som helhet vore det en stor vinst om säsongsjobbarna stannar på orten och för allt fler är perioderna av arbetslöshet allt kortare mellan säsongerna eftersom sommaren och cyklingen växer som attraktion.

För att en destination ska växa behövs kvalitet och utbildad personal. Att få möjlighet till utbildning nära under perioder av arbetslöshet skulle höja kvaliteten på destinationen så väl som ge en möjlighet åt individen.

Campus Åre och Campus Sälen

För att se hur andra destinationer jobbar med frågan om kompetensförsörjning och utbildning i lågsäsonger ingick i uppdraget att kartlägga hur Sälen och Åre har jobbat.

Sälen har ett samarbete med Dalarnas Högskola för utbildningar placerade i Sälen och Älvdalens utbildningscentrum, som är ett samarbete mellan kommunen, högskolan och YH utbildningar. Tanken var från början att säsongsjobbare skulle utbilda sig inom turism mellan säsongerna, som ett sätt att behålla personal under flera år. Det visade sig snart att säsongarbetarna jobbar på annan ort på sommaren så få sökte en universitetsutbildning inom turism. Det gjorde däremot invånarna i Sälen. Alla utbildningar var möjliga att läsa på distans i Sälen och lärare åkte till Sälen för att undervisa. Tyvärr avtog intresset och idag finns studieplatserna kvar men utbildningen sker på Högskolan. Campus Sälen har idag utvecklats mer mot kortare utbildningar, anpassat för säsongsanställda där fokus är på att höja kvaliteten i besöksnäringen. I utbudet finns också längre YH-utbildningar för äventyrsguide och skidlärarutbildningar.

Åre har haft en liknande utveckling som Sälen men med samarbete med Mittuniversitetet i Östersund. Skistar har tagit en mycket aktiv roll för att upprätthålla utbildningar i Åre. Med att orten har växt har också fler utbildningar kommit på plats. Idag kan man söka YH-utbildningar för äventyrsguide, eventarrangör och skidlärare. Flera utbildningar är kortare vuxenutbildningar inom restaurang och hotell.

Det Åre har gjort framgångsrikt är att se till behovet från besöksnäringen - och använt sig av de utbildningsformer som står till buds. Campus Åre har byggt upp en kompetens som gör att de nu har utbildningar som vänder sig till de som vill bli anställda inom besöksnäringen, göra karriär eller starta eget företag. Utbildningarna vänder sig inte längre bara till säsongsanställda.

Campus Järvsö

Kartläggningen visar att det finns behov av utbildningsinsatser och samordning i projektets område. Kompetensförsörjningen kommer vara avgörande för destinationens möjlighet att växa. Företagarna måste få rätt kompetens, på rätt plats i rätt tid. Marknaden förändras och utvecklas vilket ställer krav på företagen och deras anställda - kompetensbehoven förändras.

Behoven kan delas upp i flera intressen. Företagarnas omedelbara behov, destinationens behov och vad som behövs för att destinationen och företagen växer på sikt. En utmaning är den brist på personal som företagen redan upplever - att i det läget skicka iväg personal på långa utbildningar är inte aktuellt. Samtidigt kan det finnas personer idag som vill läsa

längre utbildningar. Om det kan göras samtidigt som personen jobbar skulle det vara möjligt.

Att skapa ett Campus Järvsö där säsongsanställda och andra invånare i Ljusdals kommun kan läsa på distans är ett bra alternativ för att höja kompetensen i området samtidigt som företagen kan behålla sin personal. För att undersöka möjligheten till ett campus Järvsö togs under arbetet kontakt med utbildningsförvaltningen i Ljusdals kommun för återkommande möten om möjligheter – med Campus Åre och Sälen som förebilder. En inledande diskussion fördes med Högskolan i Dalarna för att undersöka möjligheterna för distansstudier i lågsäsong. För att idén ska kunna genomföras måste det vara möjligt för studenter att tenta under lågsäsong och samtalen behöver fortsätta framöver om det ska bli till verklighet.

Det fortsatta arbetet bör dock inriktas på att starta en nationell cykelmekanikerutbildning i samarbete med Järvsö Bergcykelpark, Ljusdals vuxenutbildning och privata aktörer inom cykeltillverkning. För cykelmekaniker är det en nationell brist - JBP har verkstad och utbildade reparatörer som kan fungera som lärare och handledare. Viss kompetens kommer behövas från gymnasieskolans lärarkår vad gäller teknik, fysik och materiallära. Utbildningen kan göras helt privat men borde lättast genomföras med stöd av Ljusdal kommuns vuxenutbildning. Även branchorganisationen FOG - Svenska Cykelfabrikant- och Grossistföreningen bör också kontaktas inför en planerad utbildning. Utbildningen bör starta hösten 2016 eller senast våren 2017 för att deltagarna ska göra praktik hösten 2016/våren 2017 och få möjlighet till arbete sommaren 2017 och avslutas under hösten 2017. Utbildningens längd bör motsvara en termin. Ett förslag till utbildningens upplägg har tagits fram under arbetet.

En äventyrsguideutbildning kan startas under 2017 och arrangeras under Campus Järvsö i samarbete med vuxenutbildningen i Hälsingland – eller helt privat. Utbildningens syfte ska vara att stimulera till fler upplevelser i området med fokus på hög säkerhet och kvalitet. Idag finns guider med möjlighet att utbilda andra i Järvsö och i Orbaden med inriktning mot klättring, vandring och paddling. Eftersom Hälsingegymnasiet redan ger en guideutbildning på 200 poäng så finns kompetensen och upplägget färdigt och utbildningen har stora möjligheter att genomföras. Ett samarbete bör inledas för en framtida vuxenutbildning.

På Campus Järvsö bör återkommande informationsinsatser göras för de individer som vill utbilda sig inom olika områden för att visa på det utbildningsutbud som redan finns inom YH, högskolan och kortare kurser som finns på distans eller i närområdet. Det finns idag ett brett utbud av distanskurser i hela Sverige som skulle kunna erbjudas till de som vill läsa vidare. Eftersom Gävleborgs län och Ljusdals kommun är ett av de områden i Sverige som har lägst andel högskoleutbildade i hela Sverige är det viktigt att utbildning finns nära. Målet är att utbildningen ska kunna läsas i Järvsö med stöd av teknik och lärare från vuxenutbildningen. Projektet tar på sig att föra dialog med huvudmännen för att så långt som möjligt anpassa kurserna efter säsongerna. Målet är att säsongsanställda ska utbilda sig och höja sin kompetens mellan säsongerna i ett Campus Järvsö.

En önskan som kommit fram under processen är möjlighet till internationella kontakter. Genom Dalarnas Högskola finns möjlighet att få kontakt med universitet i Europa som specialiserat sig på besöksnäringens olika delar – service, restaurang, hotell och upplevelser. Inom ramen för Campus Järvsö bör kontakt tas med en eller flera internationella kontakter. Whistler i Kanada som samarbetar med universitetet i Vancouver är en annan internationell kontakt som borde vara aktuell för Järvsö.

För ett Campus Järvsö behövs lokaler med möjlighet till distansstudier upprättas. Lämplig plats för detta kan vara Stenegård eller Järvsö Work Space – ett kontorshotell där bra och tillgängliga lokaler kan hyras. Det krävs dock vidare förhandlingar och samtal med Ljusdals kommun för ett genomförande.

Gemensamma utbildningar för ökad kvalitet

Under intervjuerna med företagare i besöksnäringen blev det klart att det finns behov som Destination Järvsö, som branschorganisation kan jobba för att förverkliga. Det finns en stor efterfrågan från företagarna i området på kortare kvalitetshöjande utbildningar. En rekommendation är att Destination Järvsö tar initiativ, tillsammans med besöksnäringen, och arrangerar ett par av dessa utbildningar förslagsvis en baristautbildning och en kortare bartenderutbildning. Kompetensen köps in lokalt, eller från Stockholm/Gävle, och utbildningen arrangeras lokalt. Deltagarna betalar för utbildningen. Dessa utbildningar kan sedan ingå under ett framtida Campus Järvsö.

För att stärka varumärket bör en kortare värdsutbildning hållas varje år. Det ska vara en grundläggande utbildning av anställda i många branscher, inför vinter och sommarsäsongen. Utbildningen ska innehålla värdskap och kan även lyfta något behov från näringen som till exempel grundläggande servering. Den ska vara gratis och vända sig till de som har fått en anställning eller vill få en anställning i områdets besöksnäring. Utbildningens syfte är att lägga grunden för ett gemensamt värdskap i destinationen.

En tydlig önskan från företagen är att gemensamma träffar för att stärka samarbetet mellan aktörer i området. Ett förslag är att destinationens ordinarie träffar utvecklas i flera spår för skapa en mötesplats för anställda, aktieägare och företagare där kompetensutveckling för anställda ska vara ett ben. Önskan är att den del som vänder sig till anställda arrangeras av företagarna men att destinationen är värd och målet är en personalträff för alla som är anställda i besöksnäringen. Kompetensutvecklingens syfte är att höja lägstanivån i området och att stärka samarbetet mellan olika aktörer i branschen.

Bilagor:

Utredning som Ljusdals kommun gjort 2014 om behov av turistiska utbildningar
Tillväxtverkets rapport om kompetensförsörjning inom besöksnäringen